

Recenzja rozprawy habilitacyjnej i dorobku naukowego dr. Andrzeja Zielińskiego

Dr Andrzej Zieliński uzyskał stopień magistra filologii hiszpańskiej w roku 2006 na podstawie pracy pt. *Las perífrasis verbales en la documentación notarial de Sahagún entre 1200-1300* wieńczącej jego studia w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Po uzyskaniu dyplomu magisterskiego rozpoczął studia doktoranckie na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego i po czterech latach, w 2010 roku, uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa na podstawie rozprawy pt. *La gramaticalización de las expresiones espaciotemporales. Las perífrasis de los verbos de movimiento en español medieval*, przygotowanej pod kierunkiem prof. dr. Wacława Nowikowa. Praca uzyskała wyróżnienie Rady Wydziału Filologicznego UJ.

Tematyka obu prac dr. Zielińskiego wskazuje na jego zainteresowania językoznawstwem diachronicznym, dziedziną, w której rzadko dziś specjalizują się młodzi iberyści.

Dr Andrzej Zieliński jest od roku 2008 pracownikiem Zakładu Filologii Hiszpańskiej w Instytucie Filologii Romańskiej UJ, obecnie na stanowisku adiunkta.

I. Ocena dorobku naukowego habilitanta

a) Rozprawa habilitacyjna

Podstawą w postępowaniu habilitacyjnym dr. Zielińskiego jest monografia pt. *Las fórmulas honoríficas con –ísimo en la historia del español. Contribución a la lexicalización de la deixis social en español*, wydana w roku 2017 nakładem wydawnictwa Peter Lang (Frankfurt/Bern), licząca 193 strony. Habilitant ponownie sięga do historii języka hiszpańskiego, co świadczy o ciągłości jego zainteresowań naukowych, poszerzanych systematycznie o nowe dziedziny. Tym razem materiałem badawczym są szczególne formy grzecznościowe, a mianowicie zleksykalizowane przymiotniki w stopniu najwyższym. Temat wpisuje się więc w zagadnienie uprzejmości słownej, wykraczające poza wąskie ramy językoznawstwa. Poprzez związki określonych form grzecznościowych z rzeczywistością pozajęzykową, kontekstem sytuacyjnym oraz ich społecznym użyciem, badania tego typu

wpisują się w obszar socjolingwistyki. Ponieważ Autor bada określone formuły w wymiarze historycznym, możemy mówić o socjolingwistyce diachronicznej. Na podstawie bogatego i zróżnicowanego typologicznie korpusu ponad tysiąca tekstów późnołacińskich i hiszpańskich pochodzących z okresu od V do XIX wieku Habilitant przedstawia występowanie kilku form adresatywnych honoryfikacyjnych¹ z *-ísimo*: *beatísimo*, *santísimo*, *excelentísimo*, *ilustrísimo*, *serenísimo*. Ma przy tym pełną świadomość związku użycia konkretnych form ze stanem życia społecznego w poszczególnych okresach historii, stąd rozprawę rozpoczyna dr Zieliński (rozdz. I) od zarysu kontekstu historycznego i społecznego oraz przedstawienia zmian językowych (innowacji leksykalnych i funkcjonalnych w odniesieniu do określonych kategorii gramatycznych), będących odbiciem procesów społecznych. Jest to erudycyjnie przedstawiony stan badań, odwołujący się do poglądów znacznej liczby badaczy: antropologów, socjologów, językoznawców, od Sapira i Whorfa, przez Bourdieu, Kuryłowicza, Labova, po hiszpańskich uczonych publikujących w XXI wieku. I, mimo że dzisiaj związki kulturowo-językowe uważane są za fakt ewidentny, wciąż prowadzone są badania podejmujące poszczególne aspekty i powiązania natury społecznej i językowej. Przegląd literatury odnoszącej się pośrednio i bezpośrednio do podjętego przez dr. Zielińskiego tematu uważam za uzasadniony.

W drugim rozdziale skupił się Habilitant na zagadnieniu językowej grzeczności, w którym mieści się użycie form adresatywnych honoryfikacyjnych. Ich uformowanie i funkcjonowanie związane jest oczywiście ze zróżnicowaniem relacji społecznych, a także pewnych norm, również moralnych w zachowaniu. Przedstawił tu dr Zieliński nominalne formy adresatywne oraz superlatywy z *-ísimo* w kontekstach z różnych okresów. W swoich analizach odwołuje się również do opinii licznych autorów podejmujących to zagadnienie.

Istotną częścią pracy jest rozdział trzeci ukazujący proces stopniowej leksykalizacji określonych struktur, w tym formuł honoryfikacyjnych. Porusza Habilitant także kwestię gramatykalizacji (procesu, któremu poświęcił rozprawę doktorską, traktującą o peryfrastycznym charakterze czasowników ruchu w dawnym języku hiszpańskim), zwracając uwagę (s. 87), że wbrew utartej opinii (m.in. Jerzego Kuryłowicza) o opozycji gramatykalizacji do leksykalizacji, tę ostatnią należy przeciwstawić ludowej etymologii (zgodnie z poglądami Ch. Lehmana).

¹ Autor używa w autoreferacie przymiotnika *honoratywny*, jednak w języku polskim znany jest termin *honoryfikatywny*, *honoryfikatywność* (zob. R. Huszcza, *Honoryfikatywność. Gramatyka – Pragmatyka – Typologia*, Warszawa 2006). Wskazanej pozycji nie znalazłam w bibliografii rozprawy, a punkt widzenia japonisty na kwestię grzeczności językowej z pewnością jest interesujący!

Następny, czwarty rozdział, poświęcony jest powstaniu formuł honoryfikatywnych z *-ísimo*. Najpierw szkicuje dr Zieliński historię syntetycznego superlatywu łacińskiego, który przenika do języka hiszpańskiego poprzez łacinę kościelną, a później użycie *-ísimo* pozostaje także w związku z wpływem języka włoskiego wraz z kulturą i obyczajowością okresu Renesansu. Superlatywy honoryfikatywne notowane są w języku hiszpańskim od XV wieku, apogeum ich użycia przypada na wiek XVII (s. 107). Ta część pracy zawiera wiele przykładów, przedstawione są również dane liczbowe wskazujące na wzrost częstotliwości użycia form z *-ísimo* oraz wykaz kilkunastu superlatywów łacińskich wraz z ich pierwowzorami greckimi (s. 124- 127).

W rozdziale piątym omawia Habilitant użycie wybranych pięciu superlatywów honoryfikatywnych w różnego typu tekstach hiszpańskich pochodzących z okresu od XV do XIX wieku i podaje (s. 135) ciekawe wyniki ilościowe w zależności od charakteru tekstu (prawne, epistolarne, akty notarialne, historiografia, proza, liryka, teatr), pozwalające obserwować zarówno częstotliwość występowania tych określeń w tekstach poszczególnych typów, jak i w kolejnych wiekach. Następnie przedstawia Autor charakterystykę poszczególnych określeń *beatísimo*, *excelentísimo*, *ilustrísimo*, *santísimo*, *serenísimo*, uwzględniając historię ich funkcjonowania w powiązaniu z faktami zewnętrzyjęzykowymi.

W ostatnim rozdziale omówiony został proces leksykalizacji superlatywów honoryfikatywnych, którego poszczególne etapy nakreślone zostały na s. 167. Konkluzje podsumowują zawartość poprzednich rozdziałów, wskazują na rozwój form honoryfikatywnych i ich użycie w języku hiszpańskim w ścisłym związku z warunkami historyczno-społecznymi w Hiszpanii wieków XV – XIX. Rozprawa opatrzona jest obszerną bibliografią.

Ogólnie, uważam, że szczegółowe przedstawienie użycia wybranych form honoratywnych wywodzących się z superlatywów przymiotnika, mimo ograniczonego funkcjonowania, bo prymarnie wyłącznie w odniesieniu do papieża, władców świeckich czy arystokracji, ukazane na tle przemian ustrojowych w Hiszpanii i Europie na przestrzeni kilkunastu wieków, jest wartościowym studium z zakresu historii języka i zgadzam się ze stanowiskiem Habilitanta wyrażonym w autoreferacie: „Monografia nie tylko stanowi rzadki polski głos w światowej dyskusji nad hiszpańszczyzną dawnych wieków, ale i przyczyni się do uzupełnienia wiedzy w zakresie syntaktyki, pragmatyki i semantyki form adresatywnych, do tej pory zupełnie niezbadanych”. I choć to bardzo wąski wycinek słownictwa, jego dokładne, historyczne opracowanie stanowi niewątpliwie wartościowy wkład w naszą wiedzę językoznawczą i cywilizacyjną.

Rozprawa pozwala zauważyć wnikliwość i sumienność naukową dr. Zielińskiego. Dogłębna znajomość dawnych tekstów, które przyjął za podstawę swoich dociekań poczynając od magisterium, umiejętność formułowania zadań badawczych, odczytanie w różnojęzycznej literaturze przedmiotu i sprawne z niej korzystanie dla własnych poszukiwań sprawiają, że dr Andrzej Zieliński jest badaczem świadomym wagi pracy naukowej i dojrzałym do samodzielnych badań i dydaktyki językoznawczej.

b) Pozostałe osiągnięcia naukowe Habilitanta.

Lista prac dr. Andrzeja Zielińskiego opublikowanych po doktoracie (czyli po roku 2010) obejmuje monografię p.t. *Las perífrasis de los verbos de movimiento en español medieval y clásico* (2014, Kraków), będącą rozszerzoną wersją rozprawy doktorskiej, oraz ponad dwadzieścia tekstów rozproszonych (zob. załącznik nr 3 w dokumentacji habilitacyjnej), często w zagranicznych czasopismach i aktach pokonferencyjnych. Kilka artykułów antycypuje badania przedstawione w rozprawie habilitacyjnej (np. pozycje 3, 7 na liście opublikowanych artykułów oraz pozycje 1 i 5, będące rozdziałami w monografiach zbiorowych i jedna publikacja w aktach pokonferencyjnych). Widoczne jest szczególne zainteresowanie Habilitanta zagadnieniami dotyczącymi historii języka hiszpańskiego i diachronii, co w moim mniemaniu jest godne podkreślenia wobec przewagi badań poświęconych perspektywie synchronicznej, ku której zwracają się głównie młodzi językoznawcy. Sam dr Zieliński określa językoznawstwo diachroniczne jako swoją „prawdziwą pasję naukową”. W tych ramach mieszczą się także prace na temat leksykalizacji i gramatykalizacji określonych struktur, m.in. peryfraz czasownikowych.

Opublikował również dr Zieliński teksty dotyczące kilku szczegółowych zagadnień z zakresu gramatyki kontrastywnej polsko-hiszpańskiej.

Działalność naukową realizował Habilitant także w ramach dwóch projektów międzynarodowych, a w ciągu dziesięciu ostatnich lat uczestniczył w ponad dwudziestu konferencjach krajowych i zagranicznych, co świadczy o Jego dużej aktywności naukowej.

Wielokrotnie korzystał ze stypendiów zagranicznych: w Hiszpanii, Rumunii, Niemczech, Słowacji. Za osiągnięcia naukowe był dr Zieliński wyróżniony nagrodą JM Rektora UJ w roku 2015.

Zasygnalizowane w autoreferacie plany naukowe Habilitanta zapowiadają kontynuację prac na formach honoryfikatywnych w języku hiszpańskim oraz badaniami relacji rodzących się języków romańskich z łaciną. Można więc sądzić, że uzyskanie

habilitacji przez dr. Andrzeja Zielińskiego będzie impulsem do dalszych badań, a jego kompetencje i pracowitość pozwalają wierzyć w realizację tych zamierzeń.

II. Ocena działalności dydaktycznej i organizacyjnej Habilitanta

Dr Andrzej Zieliński jest zatrudniony w Instytucie Filologii Romańskiej UJ od roku 2008 w pełnym wymiarze godzin dydaktycznych. Prowadził zajęcia głównie z zakresu historii języka i gramatyki historycznej języka hiszpańskiego, gramatyki kontrastywnej i wstępu do językoznawstwa. W ostatnich latach powierzono mu także seminarium magisterskie, wypromował kilkunastu magistrów. Z hospitacji Jego zajęć przeprowadzonych kilka lat temu wyniosłam bardzo dobre wrażenie, a w obecnie prowadzonych ankietach studenckich uzyskuje najwyższą ocenę.

W swym dorobku dydaktycznym ma także dr Zieliński pracę w Nauczycielskich Kolegiach Językowych w Rzeszowie i Chrzanowie, gdzie także zdobywał doświadczenie wykładowcy.

Uczestniczy również Habilitant w pracach organizacyjnych Instytutu i Wydziału: był członkiem komisji rekrutacyjnych na filologię hiszpańską, uczestniczył w przygotowaniu (jako koordynator Wydziału Filologicznego UJ) programu ramowego dla Master Erasmus Mundus z językoznawstwa hiszpańskiego, we współpracy z dwoma uniwersytetami zagranicznymi. Od 7 lat jest koordynatorem programu Erasmus dla studentów iberystyki przyjeżdżających do Instytutu Filologii Romańskiej.

Podsumowanie

Stwierdzam, że dorobek naukowy dr. Andrzeja Zielińskiego, łącznie z przedstawioną rozprawą habilitacyjną jest bogaty i różnorodny, zawiera znaczące publikacje, także o zasięgu międzynarodowym. Habilitant wykazał znaczną działalność naukową, jest liczącym się badaczem dawnego języka hiszpańskiego, także na forum międzynarodowym. Moim zdaniem jest w pełni przygotowany do samodzielnej pracy naukowej, kierowania badaniami oraz kształcenia młodszych pracowników nauki. Jego działalność dydaktyczna i organizacyjna jest w pełni zadowalająca.

Uważam, że Habilitant z powodzeniem spełnia wymogi przewidziane w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym (Dz. U. 2003 nr 65 poz. 595) wraz z późniejszymi poprawkami. Wnioskuje zatem o nadanie dr. Andrzejowi Zielińskiemu stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa.

Anna Bochnakowa

Kraków, 19 września 2017 r.